

Bilaga 1

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, SKUA, ur ett förskoleperspektiv

Av Malin Sundelin och Gunilla C. Vigert
Norrtälje kommun

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Inledning.....	2
Vårt uppdrag	4
Behovsområden och förslag på insatser	5
Inventering och kartläggning	5
Kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och inspiration till pedagogerna.....	6
Nätverk och bokcirklar.....	8
Stöd av flerspråkiga pedagoger, Språkambassadörer.....	9
Information till vårdnadshavare	10
Lärdomar och slutsatser	11
Referenslista	12

Sammanfattning

För att kunna erbjuda en flerspråkig, interkulturell förskola med hög kvalitet i det språk- och kunskapsutvecklande arbetet krävs det hög kunskap och medvetenhet på alla nivåer i organisationen. Förvaltning och rektorer måste ha kunskap för att kunna kartlägga, analysera och organisera verksamheten. På motsvarande sätt måste förskollärare och barnskötare ha kunskap för att medvetet kunna planera för och arbeta utifrån att nå dessa mål. Malin Sundelin och Gunilla C. Vigert fick inför sitt deltagande i uppdragsutbildning vid Mälardalens högskola kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, SKUA hösten 2021 ett konkret uppdrag. Detta bestod i att kartlägga, analysera och ta fram förslag på centrala insatser för att stödja förskolorna i syfte att öka kvalitén i arbetet med flerspråkighet, interkulturalitet och SKUA. I denna rapport redogörs för utvalda delar av förslaget.

Inledning

Norrtälje kommun fick i oktober 2019 kritik av Skolinspektionen för bristande rutiner vid kartläggning av nyanlända elevers kunskaper. Andelen elever som når målen inom svenska som andraspråk låg i Norrtälje kommun under rikssnittet. Norrtälje kommun har utifrån detta gjort en rad insatser där ett av dessa var projektet, Riktade insatser för nyanländas lärande i samverkan med Skolverket. En del av projektet bestod i en uppdragsutbildning vid Mälardalens högskola kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, SKUA. Författarna har deltagit i utbildningen som representanter för förskolan tillsammans med lärare från samtliga andra utbildningsformer i kommunen.

Enligt definitionen av nyanländ i skollagen (SFS 2010:800 3 kap. 12A§) avses barn från sex år och uppåt, vilket innebär att alla förskolebarn exkluderas ur denna definition. Att uppmärksamma yngre barn som kommit till Sverige och är nya i det svenska språket och den svenska kulturen är dock en viktig del även i förskolans uppdrag. I boken Nyanlända i förskolan av Maria Wångersjö (2017 s. 21 - 23) beskriver man hur två projekt kring förskolebarn i nyanlända familjer, KUSK och Barnets bästa, båda istället valt att utgå från barnens familjers perspektiv i sina tolkningar av begreppet nyanländ. För att förskolan ska bli ”den landningsbana” de nyanlända barnen behöver känns det adekvat med ett sådant

fokus i förskolans verksamhet. I denna rapport väljer vi dock att istället för att specifikt fokusera på nyanlända barn istället belysa flerspråkighet, interkulturalitet och SKUA ur ett perspektiv som omfattar alla barn i förskolan.

Flerspråkighet och interkulturalitet är idag grundläggande aspekter av undervisning som måste genomsyra såväl förhållningssätt och arbetssätt, som organisation inom alla utbildningsformer. Våra läroplaner bygger idag på samspelsteori vilket också innebär att språkets betydelse för kunskaps- och tankeutvecklingen har en specifik roll. Att varje barn/elev aktivt får interagera språkligt med andra i många olika typer av meningsfulla sammanhang är en grundförutsättning för att de ska få lika möjligheter att bli vuxna samhällsmedborgare som kan använda sin fulla potential och delta i samhällslivet på jämlika villkor. Kommunikation och språk är några av de viktigaste verktygen vi har för att utveckla de nyckelkompetenser som OECD tog fram 2005, det vill säga att: använda redskap interaktivt (språk och IT), interagera i heterogena grupper och handla självständigt. Kompetenser som alla behöver utveckla för att tillsammans skapa en hållbar framtid i ett hållbart samhälle. (Greppa språket, Skolverket. 2012. s. 10 – 11).

Det svenska samhällets ökande internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som ska främja barnens förståelse för värdet av mångfald. Kännedom om olika levnadsförhållanden och kulturer kan bidra till att utveckla en förmåga att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värderingar. Lpfö 18 (s. 5–6).

Malin Sundelin har efter att ha arbetat som förskollärare i 30 år i Norrtälje kommun fått stor erfarenhet av att organisera för språkutvecklande arbetssätt samt att arbeta både med enspråkiga och flerspråkiga barn. Under åren har hon följt utvecklingen kring språk- och interkulturalitet genom att ta del av forskning, litteratur samt läsa några poängkurser på universitetet. Malin har hela sitt yrkesverksamma liv arbetat i områden med relativt hög andel flerspråkiga barn vilket påverkat hennes kunskap, arbetssätt och erfarenhet. I dagsläget arbetar hon som biträdande rektor i det förskoleområdet i Norrtälje kommun som har den förskola med högst andel flerspråkiga barn, cirka 65%. Som biträdande rektor i ett område med många barn med annat modersmål än svenska har det varit viktigt att driva på utvecklingen av förhållningssätt och en medvetenhet kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt hos pedagogerna både i den egna verksamheten och i övriga förskolor i Norrtälje kommun. Under 2022 kommer Malin ägna 20% av sin arbetstid i projektet *Förskolan i fokus* för att implementera den SKUA utbildning hon genomfört hösten 2021. Utmaningen för Malin inför denna utbildning var att hitta former för implementeringen utifrån de varierande behov och de olika upptagningsområden som finns i kommunens alla förskolor.

Gunilla C. Vigert har en lång erfarenhet och relativt gedigen kunskap om språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och interkulturalitet. Sedan 80-talet har hon varit specialiserad på döva barns tvåspråkighet och då även döva nyanlända barn/ungdomars flerspråkighet. Av den anledningen har hon på nära håll följt forskning och pedagogisk utveckling inom området. Under åren har hon bland annat tagit en magisterexamen i aktionsforskning samt en universitetskurs i genrepedagogik. Hennes praktik har huvudsakligen handlat om grundskola, specialskola, läromedelsproduktion och lärarutbildning. Utmaningen inför denna kurs var för Gunilla att sätta sig in i vad

flerspråkighet och interkulturalitet innebär ur ett förskoleperspektiv utifrån de förutsättningar och behov som finns hos förskolorna i Norrtälje kommun. Gunilla arbetar sedan 2018 som projektledare för *Förskolan i fokus*, ett statsbidrags finansierat projekt som syftar till att öka kvalitén och likvärdigheten i både de kommunala och fristående förskolornas utbildningar. Utifrån denna roll är det centralt för henne att få en tydligare bild av nuläget på förskolorna samt att analysera och prioritera förskolornas behov av stöttning från förvaltningen och projektet.

I förskolorna i Norrtälje kommun har man sedan Lpfö 18 trädde i kraft regelbundet arbetat i nätverk och bokcirklar i syfte att öka såväl förskollärares som barnskötarens teoretiska förankring. Gemensamt har man arbetat fram en samsyn kring undervisning, målstyrd planering och formativ uppföljning. Idag används Vygotskijs teori med den proximala utvecklingszonen som en självklar grund för det scaffoldingstöttande arbetet på förskolorna och kvalitén på arbetslagens målstyrda planeringar höjs steg för steg. Förskolan har dessutom generellt en relativt lång tradition av att arbeta ämnesövergripande utifrån ett rhizomatiskt tänkande där man med ett projektinriktat arbetssätt tar tillvara och utgår ifrån barns förståelse, frågor och intresse. Man har också under en längre tid arbetat aktivt med att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet, SKA, för att synliggöra barns utveckling- och lärande. Detta dokumenterades till en början av de kommunala förskolorna i en levande verksamhetsplan. Sedan några år tillbaka använder sig nu de kommunala förskolorna samt någon av de fristående verksamheterna istället av lärplattformen Unikum. Under de senaste åren har förskolornas pedagoger också skaffat sig en välfylld verktygslåda att använda i sitt kollegiala lärande. Fler och fler synliggör nu till exempel regelbundet sin praktik med hjälp av film och använder reflektionstid i arbetslagen för att analysera hur arbets- och förhållningssätt stöttar barnens utveckling och lärande. Ett tjugotal arbetslag har även fått möjlighet till handledning kring detta inom ramen för projektet *Förskolan i fokus*. Inom förskolorna i kommunen har man samtidigt börjat bygga upp en "delakultur" som gör att pedagogerna får möjlighet att spegla sig i och inspireras av andras processer. Sammantaget lägger detta en god grund att bygga vidare på. Andelen flerspråkiga barn varierar mycket mellan förskolorna i kommunen vilket gör att det behöver finnas motsvarande variation i stödinsatserna. *Förskolan i fokus* tidigare arbete har visat att det också finns en stor variation mellan hur långt förskolorna kommit i sitt utvecklingsarbete och att det centrala stöd som erbjuds måste vara valbart och kunna användas flexibelt utifrån den enskilda förskolornas/arbetslagets behov.

Vårt uppdrag

I Norrtälje kommuns förskolor har det också visat sig i kvalitetsrapporterna att språk, kommunikation och kunskapsutvecklande arbetssätt är ett prioriterat område att utveckla och förbättra. Även i den gemensamma arbetsplanen för de kommunala förskolorna 2021/2022 finns detta som ett utvecklingsområde:

- ”Alla barnskötare och förskollärare har ett interkulturellt förhållningssätt och arbetar med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i både i undervisning och i omsorg. Detta innebär att oavsett förskola, avdelning, förskollärare/barnskötare:
- organiserar och planerar sitt arbete för att på bästa sätt möta nyanlända och flerspråkiga barn och deras familjers behov.
  - har pedagogerna förståelse för, kunskaper om flerspråkiga barns och elevers utveckling och lärande och tillämpar ett interkulturellt förhållningssätt.

- har pedagogerna kompetens i och tillämpar arbetssätt som stödjer flerspråkiga barns och elevers språk- och kunskapsutveckling samt kulturella identitet.”
(Utdrag ur Arbetsplan för förskolan 2021/2022, Norrtälje)

Vårt uppdrag från Helen Osbeck, verksamhetschef för Norrtäljes kommunala förskolor är att ta fram en plan för hur projektet *Förskolan i fokus* kan stödja förskolornas arbete mot arbetsplanens mål. Som ett viktigt första steg behövde vi identifiera styrkor och behov. Med start i september 2021 genomförde vi en nulägesanalys kring SKUA och interkulturalitet. Vi genomförde strukturerade intervjuer med hjälp av föreställningskartor, inspirerade av en modell framtagen av Gun-Britt Scherp vid Karlstads universitet. Åtta pedagoger från de prioriterade förskolorna samt två pedagoger från förskolor med få flerspråkiga barn intervjuades individuellt av någon av oss. Därefter kategoriserade och analyserade vi materialet och kunde utläsa både styrkor och utvecklingsområden. Vi har valt att använda ett urval av de behovsområden vi identifierade som utgångspunkt för denna examinationsuppgift och motiverar dessa förslag på insatser utifrån nulägesanalys och teori. Rapporten kommer även att användas som underlag för dialog med verksamhetschef och rektorsgrupp kring vilka insatser som bör prioriteras.

Behovsområden och förslag på insatser

Inventering och kartläggning

Inventering av pedagoger och barns språk

För att kunna leva upp till skollagens skrivning om att alla barn har rätt att utveckla både sitt modersmål och svenskan måste förskolan inventera sina resurser. Varje förskola måste först och främst ta reda på vilka språk både barn och personal har tillgång till, men även vilka andra resurser det finns att tillgå. Håland Anveden belyser detta på ett handfast sätt i andra kapitlet i sin bok *Den inkluderande förskolan* (2020 s. 28 - 29). Genom vår kartläggning framgår det att pedagogerna är osäkra på om någon sådan inventering sker och pedagogernas kunskap om språkresurserna på den egna förskolan varierar från förskola till förskola. Detta är därför en fråga vi planerar att lyfta till dialog med rektorerna.

Det råder en stor diskrepans mellan andelen flerspråkiga barn i de olika förskolorna i kommunen. I exempelvis Hallstavik kan det variera mycket från förskola till förskola i samma område, något som får konsekvenser för utbildningen. En av dessa förskolor har i dagsläget drygt 65% barn med annat modersmål än svenska vilket gör att barnen här inte ges det naturliga ”språkbad” i det svenska språket som är så viktigt för den språkliga utvecklingen. Barn i förskolan lär genom lek och i samspel med andra och utvecklar på så sätt språket/-n parallellt med den kognitiva utvecklingen. På de förskolor som har en hög andel barn med annat modersmål än svenska krävs det en mycket stor medvetenhet och kunskap hos pedagogerna för att kompensera för bristen på naturliga ”språkbad” barnen emellan.

Håland Anveden (2020 s. 30) förordar att kommunen informerar vårdnadshavarna om vilka förskolor som har personal med samma språk som barnet. Detta i syfte att vårdnadshavarna ska kunna göra medvetna språkliga val av förskola. En fördel med detta kan vara att barn med annat modersmål än svenska får möta barn och pedagoger med samma modersmål och därmed ges bättre förutsättningar för transspråkande, vilket kan stödja både den kognitiva och språkliga utvecklingen. Det skulle även kunna innebära en stor trygghet för både barn och vårdnadshavare. En risk som vi ser är dock att det kan öka segregationen i samhället, minska möjligheten till ”språkbad” i målspråket och att vi får vissa förskolor utan barn med annat modersmål än svenska. Vi anser dock att det är värt att lyfta fram Håland

Anvedens förslag i rektorsgruppen för att analysera huruvida detta skulle vara gynnsamt för förskolorna i Norrtälje.

Språkdomäner

I grundskolan är det sedan 2016 obligatoriskt att kartlägga nyanlända elevers förkunskaper och Skolverket erbjuder också underlag för detta (Skolverkets kartläggningsmaterial steg 1 och 2. 2016). Det finns inget motsvarande stöd för förskolan men även på förskolan behöver man göra kartläggningar av barnens språk, förkunskaper och erfarenheter för att få möjlighet att skapa de bästa förutsättningarna för barnets trygghet, utveckling och lärande. Detta gäller inte bara nyanlända barn utan alla barn som börjar i förskolan.

Under 2016 – 2017 pågick vid de kommunala förskolorna ett projekt vid namn *Tusen färger – språk, interkulturalitet och normmedvetenhet*, lett av Adrian Forsanders. Pedagogerna vid de kommunala förskolorna deltog då i en kompetensutveckling kring flerspråkighet och interkulturalitet samt fick verktyg för att kartlägga barnens språkdomäner. Modellen som användes är den samma som den som presenteras i Håland Anveden (2020 s. 201) och som används i ett flertal svenska kommuner.

Det varierar i vilken grad förskolorna i Norrtälje idag använder materialet i samtalen med vårdnadshavarna. I vissa fall används det med alla barns vårdnadshavare oavsett hur många språk barnet har och i andra fall används det endast med flerspråkiga familjer. Det är dock inte alltid uppenbart vilka barn som är flerspråkiga. Flera pedagoger vittnar om att det kan finnas flera språk i en familj utan att förskolan har kännedom om detta, något som även belyses i litteraturen. På några förskolor har man övergått till att formulera egna frågeställningar som man använder i samma syfte men med alla barn. Gemensamt för förskolorna är att kartläggningen inte leder vidare som ett levande dokument under barnens tid på förskolan och vi har inte kunnat se att det ligger till grund för uppföljning av barnens språkutveckling. Vi anser att det är olyckligt att kartläggningen av språkdomäner verkar leva sitt eget liv vid sidan av det systematiska kvalitetsarbetet i Unikum.

Arbetet med språkdomäner i dess nuvarande form ger oss flera frågor att utreda. Hur kan man utforma en modell för kartläggning som omfattar alla barn? Hur kan man göra för att samtidigt kartlägga barnets förkunskaper, erfarenheter och intressen? Hur kan detta byggas in och bli en naturlig del i vårt SKA-flöde? Vilket stöd behöver pedagogerna för att kartläggningen ska användas som underlag för uppföljning, planering och för återkoppling till vårdnadshavare? Hur kan vi följa upp utvecklingen av barnens alla språk?

Vi anser därför att en arbetsgrupp måste tillsättas för att utreda dessa frågor samt ta fram förslag på ett nytt kartläggningsstöd för förskolorna. Detta bör kunna användas med alla barn och vårdnadshavare och omfatta både barnens språk, förkunskaper, erfarenheter och intressen. Det är önskvärt att det nya stödmaterialet ska fungera som en naturlig del av SKA på de kommunala förskolorna och användas för uppföljning över tid. Det är viktigt att underlaget finns tillgängligt via den gemensamma lärplattformen, Unikum.

Kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och inspiration till pedagogerna

Sedan implementeringen av Lpfö-18 har kommunens pedagoger på olika sätt deltagit i nätverk, bokcirkel och reflektionstillfällen utifrån inspirationsföreläsningar och andra insatser genom projektet, *Förskolan i fokus*. Vid utvärderingar har både pedagoger och rektorer varit positiva till detta projekt och uppger att det inspirerat dem och utvecklat deras arbets- och förhållningssätt. Med denna vetskap var det naturligt att även arbetet med att öka kompetensen kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt skulle ske inom ramen för

Förskolan i fokus. Den stora variationen mellan Norrtäljes förskolor gör att insatser som görs bör vara flexibla, valbara och utgå från varje enskild förskolas behov. För att möta dessa behov planerar vi för att bygga vidare på den hemsida som *Förskolan i fokus* har med inspirationsfilmer och föreläsningar gjorda av pedagoger och forskare samt möjlighet att delta i nätverk och/eller bokcirkel samt erbjudande av handledning till arbetslag.

Inspirationsföreläsningarna

Vi planerar att under de kommande två åren erbjuda en rad inspirationsföreläsningar utifrån den kartläggning av behov som gjorts under hösten -21, den utbildning i SKUA som vi erhållit från Mälardalens högskola, samt utifrån den gedigna kompetens som finns hos pedagoger i kommunen. Inspirationsföreläsningarna kommer finnas på hemsidan för Förskolan i fokus i form av filmer i första hand gjorda av pedagoger på kommunens förskolor.

Om planering

Pauline Gibbons (Gibbons 2018 s. 218) skriver att ”Allt lärande blir mer effektivt när eleverna får möta ett meningsfullt språk i ett naturligt sammanhang” samt om ”kognitiva krokar” (Gibbons 2018 s. 158). Med detta i åtanke ska en av inspirationsfilmerna som publiceras på hemsidan belysa hur pedagoger kan planera för flerspråkighet/transspråkande/SKUA oavsett vilket projekt de än ska arbeta med. I förskolan finns en tradition att arbeta i projekt där pedagogen observerar och dokumenterar barnens intressen, frågeställningar, behov och förkunskap för att sedan planera för undervisning. I inspirationsfilmerna ska det framgå hur pedagogerna kan planera för att främja språk och kommunikation i pågående projektarbete. Filmen ska även belysa vikten av att planera för att barnen får möjlighet att utveckla både vardags- och skolspråk på alla sina språk (Greppa språket, Skolverket 2012 s. 36 – 38). I undervisningen som bedrivs på förskolorna i kommunen är det viktigt att barnen ges möjlighet till förförståelse och förkunskap där allt hänger ihop utan början eller slut, ett rhizomatiskt tänkande. Detta står att läsa om i Håland Anveden (2020 s. 207).

Om transspråkande

En annan av inspirationsfilmerna och även ett av nätverken kommer att handla om transspråkande och vad det innebär i förskolan. Garcia (2009 s. 45) definierar begreppet transspråkande som de mångfaldiga och mångfacetterade språkliga händelser som flerspråkiga individer ingår i för att skapa mening i sin flerspråkiga tillvaro. ”Fokus ligger på att kommunikationen flyter oavsett – och tack vare – vilka språkliga resurser som används.” (Lahdenperä red. 2018, s. 99). Håland Anveden (2020, s. 64 - 67) lyfter fram två viktiga fördelar med transspråkande: social rättvisa och social träning. Förskolans undervisning bygger på allas lika värde vilket även inkluderar språk samt omsorg om varandra. ”Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer” (Lpfö-18 s. 6).

I vår kartläggning framkom att det var en framgångsfaktor på de förskolor där de medvetet arbetade transspråkande och såg vinsten med att barnen får och ges möjlighet att använda alla sina språk. Vi mötte dock även pedagoger som uttalade en osäkerhet kring hur de kan arbeta transspråkande när de inte behärskar barnens modersmål. Häll (2013) framhåller att det är viktigt att barn som har svårigheter att tala svenska får tillgång till lekgemenskap på förskolan då barnen lär av varandra genom att interagera på olika sätt. Häll påpekar också att förskolans pedagoger har ett viktigt uppdrag att fungera som en resurs i leken och hjälpa dessa barn att bli accepterade som lekkamrater. En transspråkande undervisning kräver att pedagogerna anser det viktigt samt att det lyfts fram i planeringen. I modulen ”Flerspråkighet i förskolan” på Skolverkets hemsida står följande, ”Visa att alla språk är lika

värdefulla. Låt barnen få använda alla sina språkliga resurser i förskolan. Det kan bidra till att identiteten och självkänslan stärks”. (Flerspråkighet i förskolan - Skolverket) I modulen står också, “Språk och tänkande går inte att skilja åt. När barnen får använda alla sina resurser för att tänka, lyssna och tala kan språken berika varandra och barnen får på så sätt större möjligheter att utveckla sina kognitiva kunskaper.”

Fler ämnen

Vi planerar även att publicera en inspirationsfilm kring pedagogers förhållningssätt samt en om flerspråkig lärmiljö. Dessa båda filmer kommer belysa den medvetenhet, planering och kunskap som krävs hos pedagogerna i våra heterogena verksamheter. I all undervisning och alla rutinsituationer som finns i förskolan måste ett fokus ligga på flerspråkighet både i förhållningssätt och i den lärmiljö vi erbjuder barnen.

Nätverk och bokcirklar

Pedagogerna på förskolorna i Norrtälje kommun har regelbundet sedan 2018 deltagit i nätverk och bokcirklar med olika innehåll och inriktning. Dessa har varit mycket uppskattade och gett positiva resultat ute i verksamheterna. De första åren genomfördes nätverken och bokcirkelarna fysiskt och var sammansatta av pedagoger från olika förskolor i kommunen så att man fick möjlighet att spegla sin praktik i andras. På grund av pandemin har nätverk och bokcirklar under de senaste åren skett digitalt via Teams. De har under denna tid dessutom genomförts inom respektive förskola eller förskoleområde då detta har känts mer lätthanterligt. Nu finns ett stort behov av att återigen genomföra nätverk och bokcirklar med pedagoger från olika förskolor i kommunen. Pedagogerna uttrycker att det kollegiala lärandet på så sätt blir ännu större och att de ges möjlighet att ta del av varandras kunskap och erfarenhet.

Vi planerar att under de kommande två åren erbjuda bokcirklar och nätverk kring de behovsområden vi identifierat vid kartläggningen. Några av nätverken kommer att vända sig till förskolor med hög andel flerspråkiga elever och ge dessa pedagoger möjlighet att lära tillsammans och av varandra. Andra nätverk kommer att rikta sig till förskolor som har få barn med flera språk för att hantera frågorna ur deras perspektiv. Vi kommer även att ha nätverk/bokcirklar som kommer att fokusera på olika delområden av SKUA.

Om cirkelmodellen

Ett av dessa kommer att ha fokus på hur pedagoger kan använda sig av cirkelmodellen i sin undervisning för att bland annat synliggöra olika genrer och för att säkerställa progressionen i undervisningen. Vår upplevelse är att många pedagoger arbetar med de första stegen i cirkelmodellen men att man sällan kommer vidare. Håland (Håland Anveden 2020, s. 119 - 125) belyser detta sätt att arbeta med olika ämnen, litteratur eller projekt. I förskolan finns en tradition av att arbeta med förförståelse, att förbereda och bygga upp kunskap hos barnen innan vi tar oss an själva “görandet”. Det kan ske med hjälp av observationer, frågor, men också med hjälp av bilder, tecken och stöd i förstaspråk om detta är möjligt.

Om böcker och boksamtal

Böcker och boksamtal är ett annat ämne vi planerar att ha i ett nätverk eller en bokcirkel. Detta kan även knytas en del till cirkelmodellen där man kan ta stöd i att utveckla läsandet. I förskolans läroplan står det att varje barn ska ges förutsättningar att utveckla intresse för berättelser men också av intresse för skriftspråket (Lpfö-18 s. 14). Förskolan arbetar

medvetet med att läsa högt för barn men kanske inte alltid att utveckla läsandet och genomföra boksamtal. Håland (Håland Anveden 2020 s. 154) skriver att: “den viktigaste faktorn för barns framtida läs- och skrivutveckling är hur mycket de i olika sammanhang har kommit i kontakt med den skriftliga världen”. Detta belyser tydligt hur viktigt det är att arbeta med texter ur olika genrer och skrift på svenska men också på barnets modersmål i barngrupperna på våra förskolor.

Stöd av flerspråkiga pedagoger, ”Språkambassadörer”

Alla barn har enligt skollag och läroplan rätt att få utveckla både modersmål och svenska språket i förskolan. I litteraturen finns olika exempel på hur kommuner organiserat ett centralt stöd för förskolorna. I boken *Flerspråkighet - Alla barn, alla språk, alla dagar!* (Khouravi. 2020 s. 71 - 75) ges exempel på hur kommuner erbjuder språksamordnare som gör verksamhetsbesök och erbjuder handledning och som ger modersmålsstöd i form av till exempelvis inskolningsstöd, aktivt arbete med flerspråkighet och sagostunder på modersmålet. I “Den interkulturella förskolan” (Lahdenperä red. 2018 s. 32 - 33) beskrivs förskolor som har ett ambulansstöd av språkpioter och projektanställda kulturtolkar. Gemensamt för dessa stödsinsatser förefaller vara att de ofta kan bidra med ett viktigt stöd initialt men att de som ska ge stödet behöver ha en pedagogisk kompetens och en kontinuerlig dialog med pedagogerna på förskolan. Detta överensstämmer även med de erfarenheter våra kollegor från grundskolans yngre årskurser beskriver kring hur bristen på gemensam planering och brist på kontinuitet gör att studiehandledningen inte alltid når de resultat som de skulle önska. Oavsett vilket stöd som erbjuds så är det givetvis helt avgörande att den egna förskolan samtidigt bygger upp kunskap, arbetsätt och rutiner för det långsiktiga arbetet.

Norrtälje kommun har valt att inte erbjuda någon form av centralt stöd till förskolorna, utan hela ansvaret vilar på den enskilda rektorn. Det är stor variation mellan hur rektorerna organiserar verksamheten så att barnen får utveckla både sitt/sina modersmål och svenska språket. Något som enligt Håland Anveden (2020 s. 30) skulle kunna leda till en subtraktiv språkmiljö där förstaspråket riskerar att försvinna på bekostnad av andraspråket. Under vår kartläggning ser vi också sådana tendenser på en del av förskolorna. Det handlar inte sällan om att vårdnadshavarna uttrycker önskemål om att de vill att barnet bara ska prata svenska på förskolan. Många pedagoger har då svårt att förklara varför det är viktigt för barnen att få använda och utveckla alla sina språk. Vi möter även pedagoger som uttrycker att de inte vill peka ut ett barn genom att lyfta fram hans förstaspråk. Det senare verkar vara vanligare på förskolor där det finns få barn med annat förstaspråk. Ett annat dilemma som pedagogerna för fram är att de har svårt att kommunicera med vårdnadshavarna om abstrakta ämnen. Det kan bero på att de inte har något gemensamt språk för sin kommunikation men det kan även bero på kulturella skillnader och att man har olika bild av förskola vilket gör att man inte förstår varandras perspektiv. Tolkar används ofta men även detta för med sig en rad dilemman. Det kan exempelvis vara svårt att få tolkar som behärskar rätt dialekt. Tolkarna har sällan så djup kunskap om svensk förskola och pedagogik vilket också kan medföra att kommunikationen inte fungerar fullt ut. Inte sällan vill vårdnadshavare ha med sig släktingar eller vänner som tolk, något som kan innebära att tolken varken är neutral och objektiv eller klarar av att förmedla det som sägs från båda parter på ett rättvisande sätt. Dessa dilemman är inte okända och rektorerna uttrycker bland annat att de försöker rekrytera flerspråkiga förskollärare, något som oftast inte är så lätt då det inte finns så många utbildade förskollärare med annat modersmål i regionen. Kommunen initierade 2020 en

barnskötarutbildning, vilket ledde till en viss ökning av antalet utbildade flerspråkiga barnskötare.

Det finns förskolor i Norrtälje som på eget initiativ tagit kontakt med andra förskolor för att få stöd av pedagoger som talar ett barns förstaspråk. Något som fungerat mycket väl enligt alla parter. Det finns även några flerspråkiga pedagoger som uttryckt att de gärna skulle vilja få fungera som stöd för andra förskolor. Då våra flerspråkiga förskolepedagoger finns placerade på olika förskolor/förskoleområden kan det dock vara svårt att få kontakt med en pedagog som behärskar det aktuella språket och i vissa fall den rätta dialekten. Och även om man lyckas med det, så uppstår det ofta logistiska och ekonomiska dilemman när man ska frigöra den flerspråkiga pedagogen från sina ordinarie uppgifter.

Vi föreslår utifrån detta att man under 2022 utreder hur man skulle kunna skapa ett nätverk av ”språkambassadörer” dvs flerspråkiga utbildade pedagoger som kan bistå andra förskolor. Utredningen föreslås även analysera vad som krävs för att språkambassadörerna ska kunna fungera som stöd för andra förskolor. Förslaget innebär att språkambassadörerna skulle kunna ge olika typer av stöd så som exempelvis: inskolningsstöd, stöd i kontakt med vårdnadshavare, handledning av arbetslag, stöd i barngrupp, sago-/samtalsstunder analogt eller digitalt, akutstöd där tolkning av en pedagog med samma språk behövs. Den största utmaningen är att lösa den ekonomiska och logistiska problematiken men vi ser det som realistiskt att starta någon typ av försöksverksamhet i mindre skala under 2022.

Även om vi skulle lyckas skapa ett nätverk av språkambassadörer kommer dessa inte kunna ge stöd kring alla de språk som finns representerade bland våra förskolebarn. Vi tänker oss därför även undersöka möjligheter till samverkan med modersmålsenheten, vilka hösten 2021 täcker in 28 olika språk. Det skulle även vara intressant att inleda samverkan mellan grundskolor och förskolor i samma geografiska område så att elever och barn med samma modersmål får möjlighet att träffas och interagera på sina förstaspråk. Det skulle exempelvis kunna ske i form av att grundskoleelever har sagostunder och boksamtal med förskolebarnen. En annan möjlig samarbetspart skulle kunna vara folkbiblioteket.

Information till vårdnadshavare

I den kartläggning vi genomfört under hösten -21 framkom det ett tydligt behov på förskolorna av en gemensam information till nya vårdnadshavare. I dagsläget skriver varje förskola eller förskoleområde egen information som de lämnar ut till vårdnadshavarna. Svårigheten i detta har legat i att nå ut till vårdnadshavare med annat modersmål än svenska och till de som är analfabeter. Informationen man lämnar kan dessutom variera och se olika ut. Som ett led i detta känns det prioriterat att under 2022 ta fram ett gemensamt informationsmaterial om hur svensk förskola fungerar, informera om läroplanen samt om hur en dag på förskolan kan se ut. Det är också viktigt att vårdnadshavarna får ta del av vad de kan förvänta sig av förskolan men också vad som förväntas av dem. Som Håland Anveden (2020 s.190) skriver är det viktigt för barnens måluppfyllelse att vårdnadshavarna känner sig delaktiga och kan stötta sitt barn. Vi ser att detta dokument kan vara ett första steg för vårdnadshavare att bli delaktiga i och förstå hur svensk förskola fungerar och vad som styr den. Detta dokument hoppas vi få översatt till de dominerande språkgrupper som finns på förskolorna runt om i kommunen. Dokumentet kommer sedan läggas på hemsidan där det också ska finnas inläst på de språk de är skrivna på.

Lärdomar och slutsatser

Vårt deltagande i utbildningen har inneburit att vi satt strålkastarljuset på flerspråkighet, interkulturalitet och SKUA. Vi har fräschat upp gamla kunskaper och fyllt på med nya. Vi upplever båda att de största lärdomarna har vi fått i mötet med de aktiva pedagogerna vi intervjuat i samband med kartläggningen. Det har också givit oss en aktuell bild av nuläget i förskolorna i Norrtälje kommun och en god grund för hur vi kan stödja förskolornas utvecklingsarbete. Utbildningen har även givit oss inblick i hur man arbetar med frågorna i grundskolornas yngre åldrar. De lärdomar vi drar är att det finns mycket kompetens och goda strukturer att bygga vidare på i förskolorna. Genom att låta erfarna pedagoger få dela med sig till kollegor vid andra förskolor via till exempel nätverk, inspirationsföreläsningar och handledning, har vi goda möjligheter att öka kvalitén i förskolornas utbildning inom dessa områden. Det har även blivit tydligt att förskolorna har mycket att vinna på att skapa gemensamma stödmaterial och -strukturer för att nå längre mot målen.

Referenslista

Flerspråkighet i förskolan. (2020). Skolverket. (Elektronisk resurs)

Greppa språket: ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet (2012). Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2573>

–
Greppa flerspråkigheten: en resurs i lärande och undervisning. (2018). Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3905>

Gibbons, Pauline (2018). *Stärk språket stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever.* 4. uppl. Stockholm: Hallgren & Fallgren

Håland, A. Pia (2020). *Den inkluderande förskolan – en handbok.* Stockholm: Studentlitteratur (3. upplaga).

Khousravi M. (2020). *Flerspråkighet. Alla barn, alla språk, alla dagar. Förskoleserien.* Stockholm: Natur och kultur.

Lahdenperä P. red. (2018). *Den interkulturella förskolan. Mål och arbetssätt.* Stockholm: Liber.

Norrtälje kommun (2017). *Tusen färger. Verktygslåda för modersmålsstöd i Norrtälje kommuns förskolor.*

Sandell Ring A. (2021). *Mångfaldens förskola. Flerspråkighet, omsorg och undervisning.* Stockholm: Studentlitteratur.

Skolverket (2020). *Flera språk i barngruppen.* <https://larportalen.skolverket.se/#/modul/5-las-skriv/Förskola/035-flera-sprak-i-barngruppen>

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö 18.*
<https://www.skolverket.se/getFile?file=4001>

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11.* Reviderad 2019.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>

Wångersjö M. (2017). *Nyanlända i förskolan. Barnets bästa mottagande.* Stockholm: Gothia Fortbildning.